

DANIEL DEFOE

ROBINSON CRUSOE

(ŽIVOT A ZVLÁŠTNÍ PODIVNÁ DOBRODRUŽSTVÍ ROBINSONA CRUSOE, NÁMOŘNÍKA Z YORKU)

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Když jsem se probudil, byl již bílý den, nebe jasné a bouře utichla, takže moře se již tak nevzdouvalo a nezmítalo jako včera. Překvapilo mě však, že přes noc vyzdvihl příliv loď z písčiny a zanesl ji až k onomu skalisku, na které mě vlna vyvrhla. To bylo sotva na míli od pobřeží, a ježto loď se držela ještě zpříma, přál jsem si dostat se na palubu, abych zachránil aspoň některé užitečné věci.

Slezl jsem se stromu, rozhlížel se kolem a tu první, nač jsem připadl, byl člun. Zahnán vlnami a větrem ležel na břehu asi dvě míle napravo odtud. Běžel jsem v tu stranu po břehu, pokud jsem mohl, ale v cestě byl chobotnatý záliv na půl míle široký. Vrátil jsem se tedy, maje prozatím na mysli spíše lodní vrak, z kterého bych rád něco vynesl.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Krátce poté, co Robinson ztroskotal na pustém ostrově, cca třetina románu.

Robinson, nejmladší ze tří synů pana Crusoe, touží být námořníkem. Rodiče jsou proti, protože Robinson je poslední z dětí, které zůstalo naživu. Robinson neuposlechne a vyráží na moře s přítelem Martinem. Při bouři jsou zachráněni a Robinson se nechá přemluvit kapitánem Guinerem, aby s ním jel do Afriky. Po přepadení piráty se Robinson dostává do otroctví, kde naváže přátelství s chlapcem Xurym a společně prchají.

Obchodní loď, kterou se měli dopravit do Anglie, se potápí; Robinson se probírá až na pustém ostrově. Crusoe postupně přivyká životu na ostrově, buduje si zde domov, objevuje nejrůznější řemesla, díky nimž si zpřijemňuje život, vytváří si nástroje, pěstuje plodiny a chová zvěř.

Jednoho dne narazí na stopy na pláži. Robinson zachraňuje život oběti kanibalů, dává mu jméno Pátek a stává se mu přítelem. Na ostrově se objevuje loď, jejíž kapitán čelí vzpouře námořníků. Robinson mu pomůže a za odměnu je odvezen zpátky domů. Shledává se s matkou, otec již zemřel. Společně s Pátkem zakládají obchodní společnost.

- **téma a motiv**

téma: probuzení na ostrově

motivy: den, nebe, moře, příliv

- **časoprostor**

prostor: Místo děje je nejdříve Anglie (dětství), poté Afrika (otroctví) a nakonec pustý ostrov (mezi Starým a Novým Světem).

čas: Děj se odehrává od roku cca 1630 (přesné datum není uvedeno) do roku 1677 (kdy se Robinson opět navrací domů).

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky, úryvek se skládá ze dvou odstavců.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román ve formě deníku

- **vypravěč**

Ich-forma, vypravěčem je sám Robinson

- **postava**

Robinson Crusoe – rozumný, inteligentní, zručný, pohotový, odvážný, trpělivý, neohrožený
Pátek – zpočátku divoch, černoch, postupně si osvojuje řeč – učenlivý, pracovitý, oddaný

- **vyprávěcí způsoby**

v úryvku se vyskytuje pouze pásmo vypravěče v ich-formě

- **typy promluv**

monolog hlavního hrdiny – vyprávění o vlastním osudu, které zapisuje do deníku

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

<i>již, nezmítalo, ježto, slézt se stromu</i>	archaismy
<i>maje</i>	přechodník

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

<i>člun ležel</i>	personifikace
<i>chobotnatý záliv</i>	epiteton

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

přelom 17. a 18. století

Daniel Defoe (1660 Londýn – 1731 Londýn)

- anglický představitel klasicismu a osvícenství, spisovatel a novinář
- vlastním jménem Daniel Foe, syn obchodníka
- nebyl hrdý na svůj prostý původ, což později vyřešil tím, že před příjmením přidal „De“
- za své první dílo *The Shortest Way with the Dissenters* byl uvězněn na 5 měsíců
- vydavatel časopisu *The Review*
- politicky činný, pokoušel se sjednotit parlamenty Anglie a Skotska
- roku 1719, ve svých téměř 60 letech, vydává svůj román *Robinson Crusoe*
- často vystupuje pod různými pseudonymy
- protestant

Dobrodružství piráta Singletona

Moll Flandersová

Deník morového roku

- **literární / obecně kulturní kontext**

- představitel osvícenství přelomu 17. a 18. století
- osvícenství: myšlenkový proud, nejvíce se projevil ve 2. pol. 18. stol. ve Francii
- důvěra ve vlastní rozum, odmítání víry (víra nahrazena racionalitou),
- fantazie, předsudků, naopak uznávání vědy a techniky
- osvícenci zkoumali, proč se člověk, rozumná bytost, chová v některých případech nerozumně
- doba optimismu, víra, že rozumem lze vysvětlit všechny problémy
- typický hrdina = Robinson: díky rozumu dokázal přežít v těžkých podmínkách
- hodně autorů z tohoto období nebylo žádného náboženského vyznání
- nejvýraznější počín osvícenců: *Encyklopedie* (28 svazků)

Denis Diderot (1713–1784)

- Francouz, filozof, spisovatel, teoretik umění, výtvarný kritik
- hlavní organizátor *Encyklopedie*, redaktor – 1000 hesel
- román *Jeptiška* – kritika praxe v kláštřích, psaný formou dopisů hrdinky Zuzany

Voltaire (1694–1778)

- Francouz, dramatik, spisovatel, filozof, historik
- často ostře a jízlivě útočil proti každému projevu nesvobody – často ve vězení
- část života musel strávit v Anglii a v Berlíně, zemřel na svém panství na hranicích Švýcarska a Francie
- jmenován královským dějepiscem, povýšen na šlechtice
- historický spis *Století Ludvíka XIV.*

Candide neboli Optimismus – satiricko-filozofický román, hlavní hrdina – morálně čistý Candid

Charles Louis de Montesquieu (1689-1755)

- Francouz, historik, filozof, myslitel, spisovatel
- milovník římského starověku, vysoký právní úředník
- Perské listy* – satirický román, zesměšňuje marnivost a povrchnost ve vyšších kruzích očima Peršanů

Jonathan Swift (1667–1745)

- Angličan
- Gulliverovy cesty* – utopický alegorický román – fiktivní cestopis kapitána Gullivera = kritika anglické společnosti

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Robinson Crusoe je hlavní postavou celé knihy, proto autor zvolil právě takový název díla.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

V dnešní době není pravděpodobné ztroskotání lodí, ale přesto téma člověk vs. příroda, popřípadě samota, je stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Knihy má oslovit hlavně mladší generaci lidí, a to díky svému osvícenskému rázu, který se snaží přesvědčit člověka, aby ve všech situacích spoléhal hlavně na svůj rozum.

- **určení smyslu díla:**

Autor se snaží ukázat čtenářům, že člověk je schopen se postavit přírodě a přežít sám na pustém ostrově jen za pomoci vlastního rozumu a dovedností.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Toto dílo patří do vrcholné tvorby Defoa, do níž se dále řadí např. Deník morového roku. Celkově napsal na 500 děl, Robinson Crusoe je z nich nejznámější.

- knihy inspirované Robinsonem se nazývají robinsonády.

- **tematicky podobné dílo:**

William Golding – *Pán much*: ztroskotání na pustém ostrově, bez viditelné šance na návrat zpátky do civilizace, souboj s přírodou, použití rozumu ve všech situacích.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

mnoho filmových zpracování, volně na motivy film *Trosečník* s Tomem Hanksem

- **prvky osvícenství:**

Robinson se učí většině řemesel, vymýšlí většinu věcí, které sice již znal z domova, jeho osud nedává za vinu Bohu, ale sobě a svému jednání.

prvky racionalismu = vše vysvětluje pomocí rozumu

Dílo jako takové má reálný základ v příběhu skotského námořníka Alexandra Serkirkova, který na rozdíl od Crusoa byl na ostrově pouze 4 roky. Dále je důležitý konec, kdy se v původním překladu vracíme na ostrov a nacházíme civilizovanou společnost. Autor tím naznačuje, že člověk, který je izolován od Světa (a tehdejší společnosti jako takové) je nezkažený.